

Kurevere piirkonna loodusväärtused

Elusloodus OÜ
Tallinn 2013

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Kaitsealused liigid	4
1.1. Kaitsealused taimeliigid	4
1.2. Kaitsealused loomaliigid	11
2. Euroopas väärtustatud elupaigad	18
3. Vääriselupaigad	19
4. Allikad ja allikajärved	19
5. Rohevõrgustik	20
6. Pärandobjektid	20
Kasutatud allikmaterjalid	22

Sissejuhatus

Kiili Vallavalitsus tegi Elusloodus OÜ-le ettepaneku koostada ülevaade Kurevere piirkonna loodusväärtustest. Käsitlemisele kuuluv ala piirneb lõunast Kiili valla piiriga ja põhjast Tõdva – Nabala ning kirdest Kurna – Tuhala teede äärsete aladega. Ülevaate koostamiseks koondati andmeid nii keskkonnaregistris kui teistes andmekogudes esinevate loodusväärtuste kohta. Samuti korraldati mai lõpust kuni augusti lõpuni 2013. aastal välitöid erinevate loodusväärtuste (kaitstavad ja ohustatud liigid, Euroopa tähtsusega elupaigatüübid jmt) kaardistamiseks ja seisundi hindamiseks.

Kuigi ligikaudu pool käsitletavast Kurevere piirkonnast on põllumajanduslikult haritav maa ning metsad on intensiivselt majandatud, leidub siin hulga kaitsealuseid liike. Vähemal määral on säilinud Euroopas väärtustatud looduslikke elupaiku (Natura elupaiku).

Erinevate loodusväärtuste kaardistamisel tegid suuremamahulisemaid töid Uudo Timm ja Piret Kiristaja. Mitmete loodusväärtuste leidmisel oli suureks abiks piirkonda hästi tundvad ja kohalikud inimesed, kellele selle eest siirast tänu avaldame.

Uudo Timm

1. Kaitsealused liigid

1.1. Kaitsealused taimeliigid

II kaitsekategooria taimedest on Kurevere piirkonnas teada järgmised liigid:

Täpiline sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata subsp. cruenta*)

Varem on täpelist käppa käsitletud ka omaette liigina (*Dactylorhiza cruenta*).

Täpilise sõrmkäpa tunneme ära üsna lühikeste, mõlemalt poolt punakaspruunide laikudega kirjatud lehtede järgi. Täpiline sõrmkäpp kasvab madalama rohuga kohtades, peamiselt lubjarikastes madalsoodes, soostunud niitudel ja niiskematel loopealsetel. Eestis on täpiline sõrmkäpp üsna haruldane ja teda võib leida peamiselt Lääne-Eestis ja saartel.

Täpiline sõrmkäpp kuulub Eesti Punase nimestiku puuduliku andmestikuga liikide hulka. Peamiseks ohuteguriks liigile on soode kuivendamine ja turba võtmine, niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel.

Kureveres on täpilise käpa kasvuala teada Sõmeru külas Sipelga (30401:003:0603) maaüksusel paiknevas madalsoos. Leiukoht on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9328492).

Russowi sõrmkäpp (*Dactylorhiza russowii*)

Russowi sõrmkäpp on tavaliselt alla 40 cm kõrgune, kelle kitsad lehed hoiduvad sageli pisut kaardu ja on enamasti pruunitäpilised aga täpid võivad ka puududa.

Liigile on iseloomulikud kitsad lehed (enamasti alla ühe sentimeetri) ja suhteliselt suured õied hõredas õisikus. Õied, õiekandlehed ja ka varre ülemine osa on enamasti intensiivselt lillakaspunased. Õitseb juuni lõpust juuli alguseni.

Russowi sõrmkäpa kasvukohtadeks on madal- ja allikasood, teda esineb siin-seal kogu Eesti territooriumil.

Russowi sõrmkäpp on kantud Eesti Punase nimestiku ohualtite liikide hulka, kelle arvukus väheneb ja ohuteguriteks on eelkõige soode kuivendamine ja turba kaevandamine.

Kureveres on Russowi sõrmkäpa kasvuala teada Sõmeru külas Sipelga (30401:003:0603) maaüksusel paiknevas madalsoos. Leiukoht on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9328500).

Jumalakäpp (*Orchis mascula*)

Jumalakäpal on purpurvioletsed õied. Taimed on 20-40 cm kõrged. Lehed asetsevad põhiliselt varre alusel ja paar ülemist on vart ümbritsevad moodustades lehetupe.

Jumalakäpp õitseb varakult, juba mais ja juuni algul. Leida võib teda põhiliselt Lääne-Eesti ja läänesaarte puisniitudel, loodudel ja loometsades. Pärast õitsemist kaovad lehed kiiresti ja püsti jäävad veel vaid viljuvad õisikud.

Jumalakäpp on kantud ohulähedase liigina Eesti Punasesse nimestikku, kelle ohuteguriteks on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel ja ehitustegevus.

Kureveres leiti jumalakäpa kasvuala käesoleva töö raames läbiviidud välitöödel Arusta külast elektriliini trassi aluselt alalt.

Kärbesõis (*Ophrys insectifera*)

Nagu nimigi ütleb meenutab kärbesõie õis kärbest. Vars on püstine, värvuselt kollakasroheline, alusel 1-2 labata lehetupega. Ühel varrel võib olla kuni 14 õit. Õite alusel on pikad süstjad kandlehed. Õitseb juunis ja juulis.

Kasvab päris- ja looniitudel, puisniitudel, madalsoodes, hõredamates loometsades, kadastikes. Eelistab niiskemaid kasvukohti, kuid vahel kasvab ka päris kuivadel loodudel. Taime levikut piiravaks teguriks on lubjalembesus. Eestis esineb paiguti, enamasti läänesaartel ja mandri loodeosas, vähem ka Lääne- ja Põhja-Eestis, Võrtsjärvest idas, mujal väga haruldane või puudub. Liik on Eestis oma levila põhjapiiril.

Kärbesõis on kantud Eesti Punase nimestiku ohulähedaste liikide hulka, kelle ohuteguriteks on eelkõige soode kuivendamine ja turba kaevandamine ning niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel.

Kureveres on kärbesõie kasvuala teada Sõmeru külas Sipelga (30401:003:0603) maaüksusel paiknevas madalsoos. Leiukoht on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9328511). Samuti leiti käesoleva töö raames läbiviidud välitöödel kärbesõie uus leiukoht Arusta külas Ida (30401:002:0285) maaüksuselt elektriliini trassi aluselt soiselt alalt.

Koldjas selaginell (*Selaginella selaginoides*)

Koldjas selaginell on kolda meenutava välimusega 3-10 cm kõrgune eostaim, kelle lehed kuni 3 mm pikad, terava tipuga. Eospesi kandvad lehed on teistest suuremad, eospeadena varreharude tipus. Kasvab niisketel niitudel ja soomätastel. Harva Loode- ja Põhja-Eestis.

Koldjas selaginell on väheneva arvukusega ning kantud Eesti Punase nimestiku ohustatud liikide hulka, kelle ohuteguriteks on eelkõige soode kuivendamine ja turba kaevandamine ning põllumajanduslik tegevus.

Kureveres on koldjas selaginelli kasvuala teada Sõmeru külas Sipelga (30401:003:0603) maaüksusel paiknevas madalsoos. Leiukoht on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9328516).

Püst-linalehik (*Thesium ebracteatum*)

Püst-linalehik on metsastepi taim, kes on leidnud Eestis sobiva kasvuala kuivadel lubjarikastel lootaladel, kus jagub ka piisavalt valgust. Ta on üsna tähelepandamatu kollakasroheline poolparasiitne püsik. Kasvukohana eelistab kuivi niite, puisniite ja lootalasid. Õitseb mai lõpust juuni keskpaigani.

Püst-linalehik kuulub Eesti Punase nimestiku ohualtide liikide hulka ning on kantud Loodusdirektiivi II ning IV lisasse. Tegemist on liigiga, kelle levik ja arvukus Eestis kiiresti väheneb. Peamiseks ohuteguriks liigile on avamaade võsastumine peale niitmise lõppemist.

Käesoleval hetkel Kiili valla piires püst-linalehiku esinemise kohta andmed puuduvad, kuid tema esinemise tõenäosus on küllalt suur, sest talle sobivaid elupaiku siin leidub ning lähimad teadaolevad kasvualad asuvad üsna valla lõunapiiri lähedal.

Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*)

Kaunis kuldking on ilmselt ainuke meie käpaline, kelle enamik inimesi õitsemise ajal tunneb eksimatult ära. Kuldkinga juures torkavad silma veel suured kollakasrohelised lehed, millel on sügavasti sissevajutatud kaarjad rood. Paljuneb nii seemnetega kui ka vegetatiivselt risoomi harudega. Üks puhmik võib elada vähemalt 30 aastat vanaks.

Seemneid on tal küll palju, kuid millimeetrisuurused seemned arenevad aeglaselt ja õitsemisikka jõudmiseks kulub vähemalt 15 aastat. Seemned levivad õhuvooludega. Seemnelisel paljunemisel on vajalik sobiva seeneniidistiku olemasolu mullas.

Eestis on ta levinud hajusalt, sagedamini on teda siiski lääne- ja põhjaosas. Kasvab tavaliselt puisniitudel, metsaservadel ja hõredamates kuuse-segametsades, sealhulgas kõdusoo-metsades.

Kaunis kuldking kuulub kahaneva arvukusega liigina Eesti Punase nimestiku ohulähedaste liikide hulka. Teda ohustavad metsamajandamine, eelkõige lageraied, tallamine, põllumajanduslikud tööd aga ka noppimine ja koduaedadesse ümberistutamise eesmärgil välja kaevamine.

Käesoleval hetkel Kiili valla piires kauni kuldkinga esinemise kohta andmed puuduvad, kuid tema esinemise tõenäosus on väga suur, sest talle sobivaid elupaiku siin leidub ning lähimad teadaolevad kasvualad asuvad vahetult valla lõunapiiri lähedal.

III kaitsekategooria taimedest on Kurevere piirkonnas teada järgmised liigid:

Harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*)

Kuni poolemeetrised pikkade roosade ruljate õisikutega harilikud käoraamatud on küllaltki silmatorkavad ja ka kergelt äratuntavad. Õite värv võib varieeruda tumeroosast valgeni. Hariliku käoraamatu kannus on sigimikust oluliselt pikem ja ulatub vahel ka õisikust välja. Õitseb juuni lõpust augusti alguseni liigirikastel, üsna niisketel niitudel ja madalsoodes ning metsalagendikel.

Kureveres on hariliku käoraamatu kasvuala teada Sõmeru külas Sipelga (30401:003:0603) maaüksusel paiknevas madalsoos. Leiukoht on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9328502). Samuti on üks hariliku käoraamatu kasvuala registreeritud Piisoo külas Proosa (30401:002:0128) maaüksusel (KKR kood: KLO9306623). Käesoleva töö raames läbiviidud välitöödel sellest kohast harilikku käoraamatut ei leitud ja ka registreeritud kasvuala ei ole sellele liigile kuigi soodne. Käesoleva töö raames läbiviidud välitöödel registreeriti hariliku käoraamatu uus leiukoht Sookaera külas Lasketiiru (30401:002:0134) maaüksuse lootalt ja Arusta küla Ida (30401:002:0285) maaüksuselt elektriliini trassi aluselt soiselt alalt, kus kasvas sadu õitsvaid taimi.

Hallkäpp (*Orchis militaris*)

Hall käpp on teistest sarnastest liikidest kergesti eristatav väljastpoolt selgelt heledamate õite ja suurte heleroheliste lehtede ning vart ümbritsevate lopsakate labata lehetuppede järgi. Halli käpa õie huul meenutab lähemal vaatlusel harali käte ja jalgadega väikest meest. Hall käpp kasvab kuivavõitu lubjarikkal mullal ja on rohkem levinud Eesti lääneosas, mujal Eestis on hall käpp haruldasem või puudub hoopis. Tema kasvukohtadeks on niidud, loopealsed ja kadastikud, aga ka mahajäetud põllud, tee- ja kraaviperved.

Kureveres on halli käpa kasvuala teada Piisoo külas Proosa (30401:002:0128) maaüksusel. Leiukoht on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9306331). Käesoleva töö raames läbiviidud välitöödel sellest kohast halli käppa ei leitud ja ka registreeritud kasvuala ei ole sellele liigile kuigi soodne. Käesoleva töö raames läbiviidud välitöödel leiti uus halli käpa kasvuala Sookaera külas Ida (30401:002:0285) maaüksuselt elektriliini trassi aluselt lootalt.

Vööthuul- sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*)

Vööthuul-sõrmkäpale on iseloomulikud pealtpoolt täpilised lehed, mis on laiemast kohast enamasti üle kahe sentimeetri laiad, alusel kitsamad ja altpoolt selgelt hõbedase tooniga. Väga sarnane kuradi-sõrmkäpp erineb temast väliselt vaid veidi vähem saleda üldkuju ja õie huule detailide poolest ning neid kahte liiki on teinekord peaaegu võimatu eristada. Tüüpilisel vööthuul-sõrmkäpal on õie huul sügavalt kolmeks osaks jaotunud, sisselõiked ulatuvad vähemalt kolmandikuni huule pikkusest ja huule keskmine hõlm on külgmistest pikem.

Vööthuul-sõrmkäpa kasvukohtadeks on väga mitmesugused hõredamad metsad, sooservad, niidud, sageli ka maanteekraavide nõlvad ja metsaojade kaldad. Kasvukoha suhtes küllaltki vähenõudlik vööthuul-sõrmkäpp eelistab siiski veidi lubjarikkamaid muldi ja väldib väga kuivi kasvukohti.

Kureveres on vööthuul-sõrmkäpa kasvuala teada Sõmeru külas Sipelga (30401:003:0603) maaüksusel. Leiukoht on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9328495). Samuti leiti käesoleva töö raames läbiviidud välitöödel vööthuul-sõrmkäpa Põldemäe tee 1 (30401:002:0304) maaüksusel. Vööthuul- sõrmkäpa esinemine on tõenäoline niiskemates metsades ja niitudel ka palju laiemalt.

Kuradi-sõrmkäpp (*Dactylorhiza maculata*)

Kuradi-sõrmkäpp on oma nime saanud tumedat, peaaegu musta käppa või kätt meenutava, mullas asuva juuremugula järgi. Kuradi-sõrmkäppa eristab temaga väga sarnasest vööthuul-sõrmkäpast peamiselt õie huule kuju - huul ei ole nii sügavalt lõhestunud, keskmine hõlm on külgmistega võrreldes hoopis väike ja sageli neist ka lühem. Oluline erinevus nende kahe sõrmkäpaliigi vahel on hoopis peidetum: kui kuradi-sõrmkäpal on 80 kromosoomi, siis vööthuul-sõrmkäpal on neid poole vähem - 40.

Kuradi-sõrmkäppa leidub vööthuul-sõrmkäpaga võrreldes enam sooservades, soistel niitudel ja isegi rabastuvates kasvukohtades, kus kasvab turbasambraid. Seega talub ta erinevalt vööthuul-sõrmkäpast üsna hästi ka happelist mulda.

Eestis on kuradi-sõrmkäpp küll üldlevinud, kuid vööthuul-sõrmkäpast siiski harvemini kohatav liik. Kureveres on vööthuul-sõrmkäpa kasvuala teada Sõmeru külas Sipelga (30401:003:0603) maaüksusel asuvas madalsoos. Leiukoht on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9328499). Samas on tõenäoline tema esinemine ka teistel soistel aladel.

Kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*)

Eestis kasvavatest orhideedest on kahkjaspunane sõrmkäpp kindlasti kõige varieeruvama välimusega liik. Leidub nii 10 cm kõrgusi, aga ka 60-80 sentimeetrini ulatuvaid õitsvaid taimi. Veelgi mitmekesisem on õite värv, mis erinevatel taimedel võib olla tumelillakaspunasest heleroosani, peaaegu puhasvalgest kollaseni ja võimalikud on isegi punaste ja kollaste taimede ristumisel tekkinud oranžhikad ja roosad värvitoonid. Taimede lehed on tavaliselt täppideta. Kahkjaspunase sõrmkäpa õie huul on keskelt tahapoole murtud, ebaselgelt hõlmadeks jaotunud või pigem rombja kujuga.

Kahkjaspunane sõrmkäpp eelistab kasvada niiskematel valgusrikastel kasvukohtadel, olgu nendeks siis mitmesugused soo-, ranna- ja luhaniidud, madalsood, õõtsikud, niiskemad loopealsed või kraavikaldad.

Kahkjaspunase sõrmkäpa populatsioonide arvukus on sageli väga kõikuv. Seal, kus kord õitseb korraga sadu taimi, ei pruugi järgmistel aastatel leida ühtki õit. Kahkjaspunane sõrmkäpp on levinud kogu Eestis.

Kureveres on kahkjaspunase sõrmkäpa kasvuala teada Sõmeru külas Sipelga (30401:003:0603) maaüksusel paiknevas madalsoos. Leiukoht on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9328498). Samuti leiti käesoleva töö raames läbiviidud välitöödel kahkjaspunase sõrmkäpa Arusta külas Ida (30401:002:0285) maaüksuselt elektriliini trassi aluselt soiselt alalt, kus kasvas sadu erinevates toonides õitsvaid taimi.

Soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*)

Soo-neiuvaiba taimed on 20-50 cm kõrgused. Lehed on pisut renjad, teravatipulised. Õied ripuvad varrel hõreda, pisut ühekülgse kobarana. Õie silmatorkavaim osa on huul oma valge tipuga.

Soo-neiuvaip eelistab kasvamiseks lubjarikka mullaga niiskemaid kasvukohti ja on eriti iseloomulik lubjarikastele madalsoodele. Veel kasvab ta soistel niitudel, järvekallastel, aga ka kraavide ääres, karjäärides ja teistes inimtekkelistes niisketes kasvukohtades. Kasvada saab soo-neiuvaip vaid seal, kus on vähe kõrgemakasvulisi niiskuslembeseid taimi. Tema kasvukohad võivad hävida võsastumise ja kuivenduse tõttu. Eestis on soo-neiuvaip sagedam Lääne- ja Põhja-Eestis, kuid teda leidub sobivates kasvukohtades ka mujal.

Kureveres on soo-neiuvaiba kasvuala teada Sõmeru külas Sipelga (30401:003:0603) maaüksusel paiknevas madalsoos. Leiukoht on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9328501).

Suur käopõll (*Listera ovata*)

Suurele käopõllele on iseloomulik vastakute suurte ümarate tugevarooliste lehtede paar, mis on hästi märgatav, samas võivad väikesed rohekad õied tähelepanuta jääda. Õied pikas õisikus avanevad järk-järgult alt üles ja nii õitseb suur käopõll suure osa suvest. Taime kõrgus õisiku tipuni on 20 kuni 80 cm. Suur käopõll kannatab nii varju kui eredat päikest ja seetõttu kasvab nii niidul kui metsas üle Eesti.

Kureveres on suure käopõlle kasvuala teada Sõmeru külas Sipelga (30401:003:0603) maaüksusel. Leiukoht on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9328505). Samuti leiti käesoleva töö raames läbiviidud välitöödel suurt käopõlle Arusta külas Ida (30401:002:0285) maaüksuselt elektriliini trassi alt ja sellega piirnevalt katastrisse kandmata alalt. Suurt käopõlle kasvab suure tõenäosusega looduslikes elupaikades Kurevere piirkonnas palju laiemalt.

Pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*)

Pruunikas pesajuur on lehtedeta ja üleni pruunikat värvi. Ta kasvab kuni 40 cm kõrguseks. Linnupesale sarnanev taime maa-alune osa koosneb lühikesest risoomist ja lihakatest, üksteisega tihedalt läbi põimunud juurtest. Pesajuur toitub seeneniidistiku vahendusel metsakõdust. Õitseb juunis – juulis.

Pesajuur on levinud kogu Eestis. Kureveres leiti pruunikat pesajuurt käesoleva töö raames läbiviidud välitöödel Arusta külast Lukusepa (30401:002:0088) maaüksuse metsast. Pruunikat pesajuurt kasvab suure tõenäosusega Kurevere piirkonna metsades ka laiemalt.

Kaheleheline käokeel (*Platanthera bifolia*)

Kahelehine käokeel (rahvapäraselt ööviil) on pikkade saledate kannuste ja pikkade kitsaste õiekattelehtedega õrnad ja tugeva meeldiva lõhnaga õied. Kahelehine käokeel kasvab peamiselt mitmesugustel niitudel, loopealsetel ja kadastikes, aga ka metsades ja sihtidel, sooservades ja kraavipervedel. Enamasti on kasvukohtade muld lubjarikas, kuid mõnel pool kasvavad need taimed ka happelise mullaga palumetsades otse kanarbike ja mustikate keskel.

Kahelehine käokeel on levinud kogu Eestis, olles siiski sagedam lääneosas. Selle liigi arvukus on aastakümnetega vähenenud nii kasvukohtade hävimise kui ka õite massilise korjamise tõttu.

Kureveres leiti kahelehelist käokeelt käesoleva töö raames läbiviidud välitöödel Arusta külast Ida (30401:002:0285) maaüksuselt elektriliini trassi alt ja sellega piirnevalt katastrisse kandmata alalt, kus õitses sadu taimi. Kahelehelist käokeelt kasvab suure tõenäosusega looduslikes elupaikades Kurevere piirkonnas ka laiemalt.

Kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*)

Kuninga-kuuskjalg on 20–100 cm kõrge, kelle helekollased õied moodustavad paljuõielisi õisikuid. Kuninga-kuuskjalg õitseb juulis - augustis. Tema leiukohad paiknevad Eestis hajusalt. Leiukohtade arv on viimastel aastakümnetel tunduvalt vähenenud. Kasvab niisketel niitudel, madalsoodes, lodudes.

Kuninga-kuuskjalg on kantud ohustatud liigina Eesti Punasesse nimestikku. Teda ohustavateks teguriteks on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel, samuti kuivendamine ja turba võtmine.

Kureveres on kuninga-kuuskjala kaks kasvuala teada Sõmeru külas Sipelga (30401:003:0603) maaüksusel. Leiukohad on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR koodid: KLO9328513 ja KLO9328512). Samuti kasvab kuninga-kuuskjalga Tuisu (30401:003:0364) maaüksusel asuvas madalsoos.

Eesti soojumikas (*Saussurea alpina esthonica*)

Eesti soojumikas kuulub korvõieliste sugukonda, keda enamasti käsitletakse alpi soojumika alamliigina. Õied on putkjad, punakaslillad, õisikud 1-2 cm läbimõõduga. Kõrgus 40-80 cm.

Kasvab lubjarikastel soistel niitudel, puisniitudel, võsastikes, rohketoitelistes soodes. Paiguti, peamiselt Lääne- ja Kesk-Eestis. Õitseb juulis, augustis.

Eesti soojumikas on kantud ohulähedase liigina Eesti Punasesse nimestikku. Tema ohuteguriteks on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel, kaevandamine ja soode kuivendamine.

Kureveres on eesti soojumika kasvuala teada Sõmeru külas Sipelga (30401:003:0603) maaüksusel. See leiukoht on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9328515). Samuti kasvab Eesti soojumikat Tuisu (30401:003:0364) ja Niibasalu (30401:003:0518) maaüksustel asuvas madalsoos.

Siberi võhumõök (*Iris sibirica*)

Siberi võhumõök on 0,5 kuni 1 meetri kõrgune siniste õitega mitmeaastane taim, kes kasvab tihedate puhmikutena niisketel niitudel. Eestis esineb paiguti. Lääne- ja Lõuna-Eestis leidub kohati üpris arvukalt. Kasvab lamminiitudel, madalsoodes, soovikuniitudel.

Siberi võhumõök on ohulähedase liigina kantud Eesti Punasesse nimestikku. Teda ohustavad tegurid on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise

katkemisel, korjamine, kogumine (kolleksioneerimine), ümberistutamine, ehitustegevus ja kuivendamine.

Kureveres on siberi võhumõõga kasvuala Eestimaa Loodusefondi inventuuri andmetel Arusta külas Uue-Abro (30401:002:0234) ja Uuetõnuri (30401:002:0223) maaüksustel asuvas madalsoos. Ka käesoleva töö raames läbiviidud välitöödel registreeriti seal siberi võhumõõga esinemine kuid kasvuala kipub võsastuma.

Harilik ungrukold (*Huperzia selago*)

Harilik ungrukold on kollaliste sugukonda kuuluv eostaim, kelle eoslad paiknevad erinevalt teistest kollaliikidest mitte eospeades vaid võrse tipmist lehtede kaenlas. Kasvab erinevates niiskemates metsatüüpides.

Ungrukold on kahaneva arvukusega ning kantud ohulähedase liigina Eesti Punasesse nimestikku. Tema ohuteguriteks on metsamajanduslikud tegevused, tallamine, kuivendamine ja nende kasutamine.

Kurevere piirkonnas on registreeritud ungrukolla esinemine mitmes kohas üsna Kiili valla lõunapiiri lähedal Tagadi külas, seetõttu on tema esinemise tõenäosus ka siinsetes niiskemates metsades küllalt suur.

Madal unilook (*Sisymbrium supinum*)

Madal unilook ehk ussikapsas on ristõieliste sugukonda kuuluv ühe või kaheaastane rohttaim, kelle kõrgus on 7–25 cm. Varred on lamavad või tõusvad, õied valged. Õitseb juunist augustini.

Kasvab niiskematel loodudel, karjäärides, kamardumata kohtades. Lääne- ja Põhja-Eestis, paiguti.

Madal unilook on kantud ohulähedase liigina Eesti Punasesse nimestikku ja Loodusdirektiivi II ning IV lisasse.

Kurevere piirkonnas on registreeritud madala unilooga esinemine üsna Kiili valla piiri lähedal Tagadi külas gaasitrassi all, seetõttu on tema esinemise tõenäosus ka siin küllalt suur.

1.2. Kaitsealused loomaliigid

I kaitsekategooria loomaliikidest on Kurevere piirkonnas teada järgmised liigid:

Väike konnakotkas (*Aquila pomarina*)

Väike-konnakotkas on Eesti mandriosas üldlevinud harv haudelind. Tema elupaikadeks on kultuurmaastike, niitude, jõeorgude ja soodega vahelduvad segametsad. Pesa asub tavaliselt mõne vana kuuse, harvem haava või kase otsas. Väike-konnakotkas on hästi kohastunud eluks kultuurmaastikel. Pesa kasutatakse vähese häirimise korral kuni 10 aastat. Enamasti on

kotkapaaril mitu pesa, mida vajadusel vahetatakse. Pesitsusaeg algab aprilli lõpus või mai alguses, pojad saavad lennuvõimelisteks tavaliselt augusti esimesel poolel. Väike-konnakotkas on rändlind, kes pärast pesitsusperioodi lendab talvitusaladele, mis asuvad Kesk- ja Lõuna-Aafrikas.

Väike konnakotkas on ohulähedase liigina kantud Eesti Punasesse nimestikku. Teda ohustavateks teguriteks on metsaraied, vanemate metsade vähenemine ja pesitsusaegne häirimine.

Kurevere piirkonnas on teada Sõmeru külas kaks pesapaika, mis on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9103017 ja KLO9117185).

II kaitsekategooria loomaliikidest on Kurevere piirkonnas teada järgmised liigid:

Kanakull (*Accipiter gentilis*)

Kanakull on enam-vähem ronga suurune lind. Lennul on näha hele või kreemikas tumedate ristvöötide või -triipudega keha alapool. Eestis on ta väheneva arvukusega ent siiski veel üldlevinud haudelind. Elab suuremates metsades, eelistades kuuse-segametsi. Saagijahile läheb sageli ka avamaastikele. Pesa ehitab kanakull enamasti kuuse, harvem männi, kase või haava otsa. Pesitsemist alustab mai alguses, pojad saavad lennuvõimelisteks juuli esimesel poolel. Meie kanakullid harilikult talve saabudes minema ei rända.

Kanakull on kantud ohulähedase liigina Eesti Punasesse nimestikku. Teda ohustavateks teguriteks on metsade noorenemine, metsa raied ja pesitsusaegne häirimine.

Kurevere piirkonnas on teada kanakulli pesapaik, mis asub Sõmeru küla lõunapiiril. See pesapaik on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9115458). Samas on võimalik kanakulli pesitsemine ka mõnes teiseski vanemas segametsas.

Karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*)

Karvasjalg-kakk on väike kakuline, kelle selg ja tiivad on pruunid heledate laikudega ja rind ning kõht heledad pruunide laikudega. Kakk on oma nime saanud selle järgi, et tema varbad on sulgedega kaetud ja tunduvad karvastena. Karvasjalg-kakku võime kohata tavaliselt suuremates metsades. Kakk vajab pesapaigaks mõnda õõnsust ja sageli on selleks mõne mustrahni mahajäetud pesa.

Karvasjalg-kakk on kantud ohualti liigina Eesti Punasesse nimestikku ja Linnudirektiivi I lisasse. Teda ohustavateks teguriteks on metsade noorenemine, metsa raied ja õõnsuste nappus.

Kurevere piirkonnas on teada karvasjalg-kaku üks pesitsuspiirkond, mis asub Sõmeru küla lõunapiiril. See pesitsuspiirkond on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9106995). Samas on võimalik karvasjalg-kaku pesitsemine ka mõnes teises vanemas metsaosas.

Laanerähn (*Picoides tridactylus*)

Laanerähn on levinud üle terve Eesti ja ta on üldjuhul paikne. Küll aga rändavad laanerähnid päris arvukalt igal talvel põhja poolt Eestisse, suurendades seeläbi talvel liigi kohapealset arvukust kaks kuni kolm korda.

Laanerähn on suhteliselt varjatud eluviisiga. Ta häälitseb harva ja koputab vaikselt. Eestis eelistavad laanerähnid pesapuuna kuivanud vanemaid kuuski. Laanerähnid on küllaltki hilised pesitsejad, sest emane muneb pessa 4-5 muna alles mai lõpus või isegi juunis.

Laanerähn on kantud Linnudirektiivi I lissasse.

Kurevere piirkonnas on teada laanerähni pesitsuspiirkonnad üsna Kiili valla lõunapiiri lähedal, mistõttu tema võimalik esinemine ka Kurevere piirkonnas on väga suur.

Valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*)

Valgeselg-kirjurähni selg on erinevalt teistest kirjudest rähnidest valge. Tiivad on valgeselg-kirjurähnil musta-valgevöödilised, sabaalune aga roosakaspunane.

Eestis kohtab valgeselg-kirjurähni hajusalt. Elupaigana eelistab ta niiskeid segametsi, salulehtmetsi. Elab vahel ka puisniitudel ja linnade suuremates parkides. Rohkem meeldivad talle märjemad kasepuid sisaldavad metsad. Pesitsema hakkab valgeselg-kirjurähn alles hiliskevadel - mai teisel poolel. Oma pesaõõnsuse rajab ta enamasti pehkinud lehtpuudesse. Pojad saavad lennuvõimelisteks juuli alguses.

Valgeselg-kirjurähn on kantud Linnudirektiivi I lissasse.

Kurevere piirkonnas on teada valgeselg-kirjurähni pesitsuspiirkond Arusta küla Kõrtsu (30401:002:0107) maaüksusel, mis on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9115498). Tema esinemine ka teistes niiskemates segametsades on küllalt tõenäoline.

Veelendlane (*Myotis daubentonii*)

Veelendlane on seotud veega ja asustab veeäärseid elupaiku kus on sobivaid varjepaiku. Suvituskolooniad kogunevad sillaalustesse ja puuõõnsustesse. Veelendlasi võib kohata üle terve Eesti, eriti heades elupaikades võib ta olla isegi küllaltki arvukas.

Veelendlane on kantud Loodusdirektiivi IV lissasse.

Kurevere piirkonnas on teada veelendlase olulise elualana Paekna paisjärv ja selle ümbrus, mis on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9115767).

Põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*)

Põhja-nahkhiir on keskmise suurusega nahkhiir, kelle tiivad on suhteliselt kitsad. Eestis elutseb põhja-nahkhiir aastaringsest ning ta on üsna tavaline asukas nii mandril kui suurematel saartel. Põhja-nahkhiirt kohtab peamiselt metsaservades, metsateede kohal, parkides,

legendikel ning üsna sageli tuleb ta ka inimasulate lähedusse, isegi linnadesse. Et nahkhiired on kõik öise eluviisiga, siis otsib ta päeval varju, enamasti puuõõnsustest ja pööningutelt, kuid suuri kolooniaid põhja-nahkhiired ei moodusta. Tavaliselt on nad üksikult või väikeste gruppidenä. Alates oktoobri algusest võib põhja-nahkhiiri kohata liiva- ja paekivikoobastes ning suuremates keldrites, kuhu ta talvituma tuleb.

Põhja-nahkhiir on kantud Loodusdirektiivi IV lisasse.

Kurevere piirkonnas on teada põhja-nahkhiire eluala Paekna paisjärve ümbruses, mis on kantud ka keskkonnaregistrisse (KKR kood: KLO9115646).

III kaitsekategooria loomaliikidest on Kurevere piirkonnas teada järgmised liigid:

Väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*)

Kõige väiksem meie kärbsenäppidest saabub meile tavaliselt mai keskel ja lahkub meilt augustis ja septembris. Pesitsemiseks eelistab väike-kärbsenäpp varjukaid kuusikuid või kuuse-segametsi.

Väike-kärbsenäpp on kantud Linnudirektiivi I lisasse.

Kurevere piirkonnas esineb väike-kärbsenäppi Kiili valla lõunaosa vanemates kuuse-segametsades.

Hiireviu (*Buteo buteo*)

Hiireviu on ronga suurune, üldtoonilt pruun röövlind. Hiireviu on meie sagedasemaid röövlind. Tema arvukust määrab eelkõige saakloomade - pisiimetajate - arvukus. Kui pisiimetajaid on palju, siis viude hulk tõuseb, kui vähe, kahaneb. Hiireviud võib Eestis kohata praktiliselt kõikjal, eriti sageli aga erinevate koosluste piirialadel. Hiireviu eelistab niiskeid kuusemetsi, saagijahile siirdub aga enamasti avamaastikule. Hiireviu tunneb lennust ära eelkõige laiade tiibade järgi.

Kurevere piirkonna kultuurmaastik sobib hästi hiireviudele toitumispiirkonnaks ning neid võib seal sageli kohata. Hiireviu pesitsuspaigad jäävad aga piirkonna lõuna- ja lääneosa metsadesse. Neist kaks on kantud ka keskkonnaregistrisse

Händkakk (*Strx uralensis*)

Händkakk on suur helehall kakuline. Händkakul on pikk saba, millest tuleneb ka linu nimi. Eestis on händkakud pidevalt elanud suuremates metsamassiivides, kuid viimastel aastatel leidub neid ka mujal üle kogu maa (v.a. saartel). Pesi on leitud isegi metsatalude õuedest põlispudelt ja põldudevaheliselt alleelt. Pesitseb nii suurtes õõnsustes, murdunud kõrgetes kändudes kui ka suurte kulliliste ja ronkade risupesades. Meelsasti asustab suureavalisi pesakaste. Emaslind muneb tavaliselt märtsi lõpul või aprilli alguses, haudevältus kestab 32-34 päeva. Pojad püsivad pesas kuu aega. Pesa läheduses viibib pesakond veel 2-3 kuud.

Händkakk on kantud Linnudirektiivi I lisasse.

Kurevere piirkonna lõuna- ja lääneosa vanemad metsaosad on händkakule sobilikeks elupaikadeks. Seda kinnitab ka üks vahetult Kiili ja Saku valla piiri lähedal registreeritud pesitsuspiirkond.

Laanepüü (*Bonasa bonasia*)

Laanepüü on hakisuurune jässaka kehaga kanaline. Eestis on laanepüü mandril ühtlaselt levinud, kuid Lääne-Eesti saartel vaid harva kohatav. Paigalind, kuid noorlinnud võivad ette võtta lühemaid rändeid. Laanepüü eelistab pesitsemiseks niiskemaid tiheda alusmetsaga kuuse-segametsi. Kuusik pakub meie metsadest talle aastaringselt kõige rohkem varjevõimalusi ja on teiste metsatüüpidega võrreldes soojem. Laanepüü järelkasvu suremus on väga suur. Umbes 2/3 pesadest hävitatakse nugiste, kährikute, rebaste ja metssigade poolt.

Laanepüü on kantud Linnudirektiivi I lisse.

Laanepüüd asustavad Kurevere piirkonna lõuna- ja lääneosa metsi.

Musträhn (*Dryocopus martius*)

Musträhn on Eesti suurim rähn. Erinevalt teistest Eesti rähnidest on ta süsimust, läikiva seljaga. Tihti tegutseb poolpõlenud puudel, kus on sulestiku värvi tõttu teda raske märgata. Eestis on ta laialt levinud, puududes vaid liialt kultuuristatud maastikel. Elupaigana eelistab musträhn suuri okasmetsi, männi-segametsi, kõrgetüvelisi hõredaid männikuid, raiesmikke ja põlendikke. Pesitsusvälisel ajal elab üksikult. Pesaõõnsused rajab musträhn tavaliselt haava- või männitüvesse ja kõrgemale kui teised rähnid: 8...10 meetri kõrgusele. Pesitsemine algab juba märtsikuus, millest annab märku isaslinnu vali trummeldamine. Ta rajab igal aastal uue pesa ja nii valmistavad nad palju pesakoopaid teistele metsaasukatele.

Musträhn on kantud Linnudirektiivi I lisse.

Musträhni kohtab sageli Kurevere piirkonna lõuna- ja lääneosa metsades.

Nõmmelõoke (*Lullula arborea*)

Nõmmelõoke on meil üldlevinud aga väiksearvuline haudelind, kes elutseb peamiselt nõmmemetsades, loopealsetel, raiesmikel ja samuti võsastuma hakanud vanades karjäärides.

Nõmmelõoke on kantud Linnudirektiivi I lisse.

Nõmmelõokest kohtab Kurevere piirkonnas mosaiikse metsamaastikuga aladel.

Punaselg-õgija (*Lanius collurio*)

Punaselg-õgija on umbes talvikese suurune tugev ning jässakas lind. Tema konksja tipuga nokk hambakesega ülanokal meenutab röövlinnu nokka. Peamiseks toiduks on putukad, harvemini väikesed selgroogsed. Pesa ehitatakse tavaliselt madalale põõsasse või hekki. Pojad

on pesahoidjad ja lahkuvad pesast kahenädalastena. Elupaigana eelistab looalasi aga ka vahelduvat kultuurmaastikku, sageli pesitseb ka talude ümbruses.

Punaselg-õgija on kantud Linnudirektiivi I lisse.

Kurevere piirkonnas võib teda sageli näha kultuurmaastikus, Sookaera loopealsetel ja Sõmeru külas endise karjääri alal.

Raudkull (*Accipiter nisus*)

Raudkull on hakisuurune väga kiire sööstulise lennuga lind. Raudkulli keha alumine pool on hele ja sellel on peal pruunid vöödid. Raudkull on meil tavaline haudelind ja läbirändaja, keda võib kohata aastaringselt.

Raudkull eelistab peamiselt tihedaid kuuse- ja kuusesegametsi. Pesapuu paikneb sageli väikese lagendiku või kraavi ääres, nii et raudkullid pääsevad kergesti pesale lendama.

Kurevere piirkonnas kohtab raudkulli lõunaosa kuuse-segametsades aga ka toitumisretkedel kultuurmaastikus.

Rukkirääk (*Crex crex*)

Rukkirääk on rästast veidi suurem pruunides toonides lind. Suurema osa oma elust veedab ta maapinnal kõrges taimestikus vilja- ja ristikupõldudel, niisketel niitudel, põõsastunud luhtadel ja raiesmikel. Kuigi teda nähakse väga harva on teda kerge tuvastada hääle järgi. Kui viimasel viiel aastal oli rukkiräägu arvukus langustrendis, siis 2013. aasta oli rukkirääke taas arvukalt.

Rukkirääk on kantud Linnudirektiivi I lisse.

Kurevere piirkonnas oli teda 2013. aastal kuulda pea kõikjal suurematel rohumaadel.

Suitsupääsuke (*Hirundo rustica*)

Suitsupääsuke elab kõikjal maahoonete vahetus läheduses. Oma pesa ehitavad nad meelsasti lautadesse, kuuridesse, pööningule. Viimastel aastatel on suitsupääsukeste arvukus hakanud langema. Seda seostatakse väikeloomapidamise lõppemisega ning pesapaikade vähenemisega. Nimelt ei pääse pääsukesed enam sageli renoveeritud ja uusehitiste siseruumidesse ning pööningutele.

Kurevere piirkonnas on suitsupääsuke tavaline pesitseja talude abihoonetes.

Sookurg (*Grus grus*)

Sookurg pesitseb soodes, niisketel raiesmikel, hõredates soometsades, rabades ja roostikes. Õhtul või hommikul kohtab neid niitudel ja põldudel, kus nad toituvad. Enne rännet kogunevad sookured massiliselt põldudele ja heinamaadele.

Sookurg on kantud Linnudirektiivi I lisse.

Kurevere piirkonnas pesitsevad sookured lõunaosa madalsoodes ja soometsades. Toitumas võib aga neid sageli näha viljapõldudel.

Värbkakk (*Glaucidium passerinum*)

Värbkakk on Eestimaa pisim kakuline, umbes kuldnoka suurune. Eestis pesitsevad värbkakud põhiliselt vanades kuusikutes või kuuse ülekaaluga segametsades ning vahel ka männikutes. Suluspesitsejana kasutab suur-kirjurähni ja laanerähni vanu pesakoopaid, toiduvarusid soetab ka pesakastidesse.

Värbkakk on kantud Linnudirektiivi I lisse.

Kurevere piirkonnas on värbkakku kohatud lõunaosa kuuse-segametsades.

Väänkael (*Jynx torquilla*)

Väänkael on rähnide sugulane. Ta on vähe silmatorkav, vaid veidi varblasest suurem hallikas lind. Kuna tal tugevat nokka pole, siis peab ta hõivama teiste rähnide valmistatud pesaõõnsusi või pesakaste. Erinevalt teistest Eesti rähniliistest on väänkael rändlind. Eestisse saabub ta aprilli lõpul või mai algul, sügisränne toimub peamiselt septembris.

Elupaigana eelistab väänkael leht ja segametsi aga ka kultuurmaastikku. Sageli kasutab ta kultuurmaastikus üles seatud pesakaste.

Kurevere piirkonnas kohati 2013. aastal väänkaelu mitmes kohas talude ümbruses, kus kasvas vanemate puude gruppe.

Öösorr (*Caprimulgus europaeus*)

Öösorr on kehakujult nagu käo ja piiritaja vahepealne ning ööloomale omaselt on tal suured silmad, mis aitavad pimedas tegutseda. Pesa ta ei ehita. Ta muneb oma paar muna otse maapinnale, kusjuures tihti ei isegi teeradade kõrvale. Kõige enam meeldivad talle hõredad männipuistud aga elab ka segametsades. Ehkki ta on laialt levinud ei ole tema arvukus kuigi suur.

Öösorr on kantud Linnudirektiivi I lisse.

Kurevere piirkonnas kohati öösorri Sookaera kandis.

2. Euroopas väärtustatud elupaigad

Kurevere piirkonna põhjaosa on suures osas kultuurmaastik ning lõunaosa metsad küllaltki intensiivselt majandatud. Suur osa märgasid metsi on kuivendatud ja oluliselt on piirkonna veerežiimi muutnud 1960-ndate aastate lõpus Angerja oja ümbersuunamine Pirita jõkke. Seetõttu on looduslikke elupaiku siin vähe järele jäänud. Siiski leidub üksikuid alasid, mis väärivad säilitamist ja on olulisteks elupaikadeks ohustatud ning kaitsealustele liikidele.

Natura elupaigatüüpidest esineb Kurevere piirkonnas liigirikkaid niite lubjavaesel pinnal (6270), loopealseid (6280), niiskuslembeseid kõrgrohustuid (6410), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite (6510), puisniite (6530), liigirikkaid madalsoid (7230) ning soostuvaid ja soo-lehtmetsi (5080) .

Liigirikkaid niite lubjavaesel pinnal (6270) leiame Eestimaa looduse fondi inventuuri andmetel Sookaera külas Suuerkivi (30401:002:0352) ja Peebu (30401:002:0213) maaüksustel. Sealse niidu pindala on ligikaudu 1,5 hektarit. Varem on sellel alal asunud ajutine karstijärv, mis peale Angerja oja ümbersuunamist lakkas täitumast.

Loopealsed (6280). Kuigi Kurevere piirkonnas on paas üsna maapinna lähedal, siis tüüpilist loopealset leidub ikkagi vaid väikeste laikudena. Arvestatav looala asub vaid Sookaera ja Arusta külade piirimail. Siin on Natura andmebaasi kantud üle 4 hektari suurune looala. Käesoleva töö raames tehtud välitöödel selgus, et sellest alast ligikaudu ühe hektari suurune ala (idapoolne osa elektriliini trassi alusest maast) on tegelikul liigirikas madalsoo. Siinne loopealne koos külgneva madalsooga on äärmiselt liigirikas ning seda tuleb kindlasti alal hoida. Lisaks on see ala ka tee lähedal, mis võimaldab soovikorral seda eksponeerida.

Niiskuslembesed kõrgrohustud (6410) esinevad Eestimaa looduse fondi inventuuri andmetel Arusta küla Uuetõnuri (30401:002:0223) ja Uue-Abro (30401:002:0234) maaüksustel. Seda ala on varem kasutatud karjamaana kuid karjatamise lõppemise järgselt on alal valdavad kõrgekasvulised tarnad, angervaks ja pilliroog. Ligikaudu 0,5 hektari suurune ala kipub kahjuks pajudega võsastuma. Teine väike, alla ühe hektari suurune kõrgrohustuga ala asub Piisoo küla Sulo (30401:002:0151) maaüksuse maadel.

Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) paiknevad Piisoo külas Pruuli (30401:002:0075) maaüksusel kahel pool Vääna jõe sāngi. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude kogupindala on ligikaudu üks hektar.

Puisniite (6530) on Kurevere piirkonnas varem olnud oluliselt rohkem, kuid niitmise ja karjatamise lõppedes on enamus neist võsastunud ja kaotanud oma esialgse ilme ja liigirikkuse. Viimased puisniiduilmelised alad on säilinud Kurevere külas Uuekuristiku (30401:002:0336) ja Suure-Tõnuri maaüksustel ja nende lähistel. Kokku hõlmavad need ligikaudu 2,5 hektarit.

Liigirikkaid madalsoid (7230) on samuti varasematel aegadel olnud Kurevere piirkonnas üsna mitmeid. Neid kasutati sageli nii sooheinamaadena kui ka loomade karjatamiseks. Peale niitmise ja karjatamise lõppemist hakkasid madalsood kiiresti võsastuma.

Liigirikaste madalsoode, sealhulgas allikasood, hävimine kiirenes kuivendussüsteemide rajamisel ning Angerja oja ümbersuunamisel. Praeguseks on säilinud vaid väikesed

liigirikaste madalsoode jäänuklaigukesed, kus seni suudavad veel vastu panna terve rida ohustatud ja haruldasi liike. Säilinud liigirikkad madalsookesed paiknevad Arusta, Piisoo ja Sõmeru küla maadel. Kahjuks on suurem osa neist jätkuva tugeva kuivenduse mõju all. Osa madalsoid, näiteks Arusta küla Laura (30401:002:0404) maaüksusel paiknevates soodes vohab praegu angervaks, lämmitades liigirikka taimestiku. Veidi paremas seisundis on Arusta küla Tagalepa (30401:002:0277) ja Sõmeru küla Tuisu (30401:003:0364) maaüksustel asuvad madalsood.

Soostuvaid ja soo-lehtmetsi (5080) on samuti maaparanduse ja raiete tõttu järgi jäänud vaid väga väikestel aladel. Kuivendustest vähem mõjutatud soostuvate ja soo-lehtmetsade 1-2 hektari suuruseid tükikesi leiame veel vaid Sõmeru küla maadelt.

3. Vääriselupaigad

Kurevere piirkonna metsade majandamise intensiivsust ja kuivendamise mõju iseloomustab ka vääriselupaikade vähesus. Nimelt selles piirkonnas on registreeritud vaid üks ligikaudu poole hektari suurune vääriselupaiga tunnustele vastav metsaosa (KKR kood: VEP154074). See paikneb Sõmeru küla Pärtli (30401:003:0401) maaüksusel.

Tegemist on 110 – 120 aastase männikuga. Männid on erivanuselised ja puistus kasvab ka erivanuselisi kaski. Osa viimastest on tugevasti korbastunud.

4. Allikad ja allikajärved

Kohalikud inimesed mäletavad, et varasematel aegadel oli piirkonnas mitmeid allikaid ja allikalisi alasid. Sellele viitavad ka mõned kohanimed, näiteks Allikapaju. Peale ulatuslikke kuivendustöid ja Angerja oja ümber juhtimist on allikad praktiliselt selles piirkonnas hävinud. Vaid mõned ilmutavad end suurvete ajal. Selliseid allikaid leiame näiteks Vääna jõe sängist ja mõnede karstilõhede avamusaladelt.

Piirkonna tähtsaim allikaline veekogu on kahtlemata **Paekna järv**, mida võib praegu sisuliselt pidada Vääna jõe alguseks. Suurvee ajal täitub jõe säng ka ülevaltpoolt Paekna järve nii Piisoo kui Arusta küla piires. Põhjavee taseme alanemise tõttu jääb Vääna jõe säng suveti kuivaks ja vesi jõuab Paekna järveni maa-aluseid vooluteid pidi.

Paekna järv on 1,8 hektari suurune paisjärv, mis toitub lisaks suurvee aegselt mööda jõe sängi saabuvast veest järve põhjas paiknevast mitmest allikast.

Niiliski allikatiik

Niiliski allikatiik asub Sõmeru küla Aru (30401:003:0215) maaüksusel. See on üks väheseid allikaid, mis on vaatamata põhjavee taseme tugevale alanemisele selles piirkonnas siiani säilinud.

Ajutised karstijärvikud Arusta ja Kurevere külates

Arusta külas Tagalepa (30401:002:0277) ja Antoni (30401:002:0403) maaüksustel moodustub suurvete ajal kaks ajutist karstijärvikut.

Samuti moodustuv suurvee ajal karstijärvik Kurevere külas Möldri (30401:002:0017) maaüksusel.

5. Rohevõrgustik

Kurevere lõuna- ja lääneosa metsad on osa Tallinna lähiümbruse kõige suuremast rohevõrgustiku tuumalast, jäädes selle põhjapiirile. Kuna loomade liikumisteed kulgevad sageli metsa ja lageda ala piirimail, siis on Kureveres arendustegevuste kavandamisel oluline tähelepanu pöörata just kultuur- ja metsamaastiku üleminekualale.

Lisaks tuumalale toimivad Kureveres mitmed rohekoridorid, mis toimivad kohalikul tasemel. Üheks selliseks on näiteks Vääna jõe säng ja selle ääres kasvav puude-põõsaste riba.

Valglinnastumise laienedes on oht, et sellised liikumiskoridorid võivad hävineda. Rohevõrgustiku läbilõikamine toob kaasa loomade sagedasema sattumise elamute lähedusse või lausa tihedalt rajatud uuselamute vahele, samuti uutele teedele, põhjustades seal õnnetuste sagenemist.

6. Pärand objektid

Pärand maastikud ja objektid on olulised märgid looduses, mis hoiavad elus teadmist sellest, millist kultuurilist väärtust põlised talukohad, veskid, puud ja kivid, kõrtsid, keldrid, punkrid, vanad kohanimed ja muud pärandkultuuri objektid kunagi kandnud on. Valglinnastumise, uusarenduste aga ka igapäevategemistes saame me neid teadvustades vältida pärandkultuuri objektide hävimist. Nii mõnigi objekt väärib hooldamist või isegi taastamist.

Looduslikest pärandobjektidest on kõige ulatuslikum **Vääna jõe säng**, mis on vaatamata sellele, et ta suveks kuivaks jääb, üks oluline maastikuelement. Lisaks pinnavormile loob ajutine veega täitumine seal erilaadsed tingimused sealsele elustikule. Samuti on oluline jõe sängi kallastel kasvav puude ja põõsaste võõnd, mis liigendab maastikku ja mida kasutavad elupaigana ja liikumisteedena erinevad linnu- ja imetajaliigid.

Paevõtu koht, Nõmmeküla paljand ja Nõmmeküla talukoht

Sookaera külas asuv paemurd, kus on vaadeldav murtud pae pinnad (Nõmmeküla paljand) kui ka kasutamata paekivikünkad. Nõmmeküla paljandit on kasutatud Nabala lademe stratotüübilise läbilõike kirjeldamisel.

Jälgitav on ka endise Nõmmeküla talukoht koos kaevu ja vanade talu õunapuudega.

Hoorna linaleopealne

Kurevere külas asuv looduslik rohumaa, kus varem moodustus suurveeajal karstijärv. Selles leotati linu ja suurvee ajal suplesid järves lapsed. Ka oli sealt suurvee taandudes lohukohtadest käega kalu püütud. Karstiala veerežiim rikuti 1967. aastal, kui maaparandustöödega Angerja oja suunati Pirita jõkke. Peale seda karstijärv enam veega ei täitu.

Tornimägi

Piissoo külas, ümbruskonna kõrgemal kohal, asus triangulatsioonitorn. Enne sõda peeti platsil Võidupüha tähistamisi ja pidusid. Seal oli ka külakiik. Nõukogude ajal kasutati ala serva hukkunud loomade matmispaigana. Praegu asub platsil geodeetiline punkt.

Ämmardimägi asub Piissoo külas. Tegemist on põhjasõjaaegse katkusurnuaiaga, mis on ümbritsetud kiviaiaga. Praeguseks on jälgitavad kiviaia kohad, kuid millega täpsemalt tegemist võib olla, on sellesse kohta sattunud raske aimata.

Endised talude kohad

Kureveres nagu ka mujal maapiirkondades on maastikus märgatavad vanade talude asemed. Osadest on järele jäänud vaid vundamendid, teistest talude juures kasvanud põlised puud, kolmandaid reedavad sireli- või enela põõsad jne. Sõja ajal põletati mitmete talude hooned: Prosamardi, Ratassepa, Sillaotsa, Vareti talud.

Tähelepanuväärsemate talukohtadena on pärandobjektide nimistusse kantud Kivastiku talukoht, Sookaera külast, Kahu talukoht Arusta külast, Pärtle ja Kuusiku talude kohad Sõmeru külast. Lisaks Nabala kooli asukoht Kurevere külas, Peebu karjamõisa abihooned (laudad ja tallid) Sookaera külast, Kivi tuuleveski abihooned (ait ja kivikelder) Piissoo külas ja teised.

Kasutatud allikmaterjalid

Keskkonnaregistri avalik teenus: <http://register.keskkonnainfo.ee>

Eesti looduse infosüsteem (EELIS):

- kaitstavate liikide leiukohtade nimistu
- Natura elupaikade andmestik
- vääriselupaikade nimistu
- poollooduslike koosluste andmestik
- pärandkultuuri objektide nimistu
- veekogude nimistu

Eestimaa Looduse Fondi elupaikade ja liikide inventuuride andmestik

Eesti Ürglooduse Raamatu andmestik

Eesti soode seisund ja kaitstus. Koost. Jaanus Paal ja Eerik Leibak. Tartu 2013.

